

ÖZET

DÜNYA BİLİM VE TEKNOLOJİ MİRASININ FARKLI ÜLKELERİN SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINA YANSIMASI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Ferhat KURT

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2016

Danışman: Doç. Dr. Yasin DOĞAN

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin birçok farklı alanından beslenen ve bu alanlara ilişkin bilgi, beceri ve tutumları kazandırmayı hedefleyen bir öğretim programıdır. Bu hedeflerden biri de tarihsel süreç içerisinde birey ve toplumların yaşamında önemli etkilere yol açan bilim ve teknoloji tarihi konularının öğretimidir. Toplumların istediği nitelikte ve donanımlı bireyler yetiştirmeye olanak sağlayan sosyal bilgilerde, bu hedefi gerçekleştirmek için ders kitaplarında bilim ve teknoloji tarihi konularına yer verilmiştir. Bununla birlikte daha nitelikli bir bilim ve teknoloji tarihi öğretimi için bu tarihe çeşitli düzeylerde katkıları olan farklı toplumların bakış açılarının ortaya konulması gerekmektedir. Çalışmada bu bakış açılarını ortaya koymak amacıyla Türkiye, Suriye Fransa ve ABD sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir.

Nitel araştırma desenlerin kullanıldığı bu çalışma nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin elde edilmesi ve analizinde içerik analizi kullanılmıştır.

Çalışmada Türkiye 4-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile Suriye, ABD ve Fransa'da ortaokula denk gelen sınıf düzeylerinde okutulmakta olan sosyal bilgiler ders kitapları ele alınmıştır. Ele alınan ders kitaplarının bilimsel ve teknolojik gelişmeler, tarihsel dönemler, bilim insanı/mucitler, uygarlıklar/devletler gibi bilim ve teknoloji tarihine ait öğeleri yansıtırma durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından ders kitapları arasında kıyaslamaya gidilmiştir.

Sonuç olarak dört ülkenin ders kitaplarında farkı tarihsel dönemlere ait çeşitli bilimsel ve teknolojik gelişmelere yer verildiği tespit edilmiştir. Suriye ders kitabı 88 gelişme ile en fazla, Fransa ders kitabı ise 51 gelişme ile en az sayıda bilimsel ve teknolojik gelişmeye yer veren ders kitapları olmuştur. Ders kitaplarında bilimsel ve teknolojik gelişmeleri desteklemek amacıyla kullanılan görsel sayıları bakımından Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında 49, Suriye ders kitabında 16,Fransa ders kitabında 12 ve ABD ders kitabı 10 görsel kullanılmıştır.

Ders kitaplarında aynı zamanda bilimsel ve teknolojik gelişmelerde katkıları olan çeşitli bilim insanı, mucit, uygarlık veya devletlere yer verildiği görülmüştür. İslam Uygarlığı dört ülkenin ders kitaplarında toplamda 71 defa ile en fazla değinilen uygarlık olmuştur. Suriye ders kitabı toplamda 45 farklı bilim insanı/mucitle ile en fazla sayıda bilim insanı/mucide yer veren ders kitabı olmuştur. Dört ülkenin ders kitaplarında İlk Çağ ve Yakın Çağ döneminde teknolojik gelişmelere daha fazla yer verilirken, Orta Çağ ve Yeni Çağ döneminde bilimsel faaliyetlere daha fazla yer verilmiştir. İbn-i Sina, Newton ve Galileo dört ülkenin ders kitaplarında ortak olarak ismi geçen bilim insanları olmuştur. Takvim, kâğıt, teleskop, matbaa ve saat dört ülkenin ders kitaplarında ortak olarak bahsedilen buluş/icatlarıdır. Türkiye ve ABD ders kitaplarında ayrıca bu buluş/icatların tarihsel süreç içerisinde hangi değişimlerden geçtiklerine ve bunların insanın hayatında ne gibi değişikliklere yol açtığına değinilmiştir. Tespit edilen bulgulardan hareketle ders kitaplarında eş zamanlı tarih şeritlerinin kullanılması, bilim insanı/mucitlerin biyografileri ve kişisel özelliklerine yer verilmesi, bazı uygarlıklarda gerçekleşen bilimsel ve teknolojik gelişmelere daha fazla yer verilmesi ve destekleyici görsel kullanımının artırılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Ders Kitapları, Türkiye, Suriye, ABD, Fransa.